

Loppuraportti
4.5.2023

Ikääntyneiden asumisratkaisut –hanke

Ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman 2020-2022 rahoittama ikääntyneiden asumisratkaisut –hanke toteutettiin 1.9.2021 – 28.2.2023 välisenä aikana. Hankkeen pilottikuntana oli Taipalsaari.

1. Hankkeen tavoite

Hankkeen päätavoitteena oli selvittää konkreettiset toimenpide-ehdotukset Taipalsaaren kunnan alueiden ikäystävällisyyden parantamiseksi ja selvittää Taipalsaaren kunnan ikääntyneen väestön asumisratkaisuja tulevaisuuteen, koska kunnassa ikärakenne voimakkaasti vanhenee.

Alatavoitteina hankesuunnitelmaan kirjattiin seuraavaa:

1. Selvitetään Taipalsaaren kunnan ikääntyneen väestön asumisratkaisut huomioiden ikärakenteen lisäksi

a) hajanainen taajamarakenne (Saimaanharju, kirkonkylä)

b) hajanainen palvelurakenne taajamarakenteesta johtuen

c) nykyinen asuntokanta

d) kaavoitukselliset ratkaisut Konstu-Saimaanharjulla

2. Tarkastellaan erillisenä ratkaisuna Kirkonkylällä olevan vanhustentalo- palvelutalo -kokonaisuus asuntokannan korjaus- tai muutostoimenpiteiden selvittämiseksi

3. Selvitellään mahdollisuudet senioriasumiselle ja muille välimuotoisille sekä yhteisöllisille asumismuodoille ikäystävällisten asumisratkaisujen edistämiseksi, esim. ARA-kannan korjaamiseksi ikääntyneille sopivaksi.

Hankkeen toimenpiteenä toteutettiin selvitystyö, jossa kuvataan konkreettiset toimenpide-ehdotukset Taipalsaaren kunnan alueiden ikäystävällisyyden parantamiseksi ja ikääntyneen väestön asumisratkaisuksi tulevaisuuteen. Kohdealueina hankkeessa on Taipalsaaren asuinympäristöt Saimaanharju - Konstu ja Kirkonkylän alueet. Kunnassa tehdään ajankohtaisesti kaavoitusta, joten ikäystävällisten toimenpiteiden huomiointi on ajallisesti oikea. Pitkän aikavälin aikahorisonttina on selvityksessä kymmenen vuotta.

1. Tavoite: Selvitetään Taipalsaaren kunnan ikääntyneen väestön asumisratkaisuja huomioiden hajanainen taajamarakenne (Saimaanharju, Kirkonkylä) ja palvelurakenne taajamassa sekä nykyinen asuntokanta ja kaavoitukselliset ratkaisut Konstu-Saimaanharjulla

Toimenpiteet:

a. kuvataan nykytila ja selvitetään asumisratkaisujen ja kaavoituksen tarpeet

b. kuvataan ikääntyvien lukumäärän kehitys

c. kuvataan palvelutarpeiden kehitys senioriasumisesta tehostetun tuen asumiseen

2. Tavoite: Tarkastellaan erillisenä ratkaisuna Kirkonkylällä olevan vanhustentalo- palvelutalo -kokonaisuus

Toimenpiteet:

a. arvioidaan asumisratkaisujen toteuttamisen vaihtoehdot ja laaditaan selvitys asuntokannan peruskorjaamisen tai uudisrakentamisen tarpeista

b. laaditaan kustannusarviot mahdollisesta uudisrakentamisesta korvaavana muutosjoustavuuden edistämiseksi

c. tehdään kokonaissuunnitelma asumisratkaisuihin ja joustavan asumispalveluratkaisujen palveluista

3. Tavoite: Selvitellään mahdollisuudet Saimaanharjulla senioriasumiselle ja muille välimuotoisille sekä yhteisöllisille asumismuodoille ikäystävällisten asumisratkaisujen edistämiseksi

Toimenpiteet:

a. selvitetään vanhan sairaalarakennuksen käyttömahdollisuudet

b. selvitetään vuokra-asuntokannan muutostarpeet tulevaisuuden ikäystävälliseen asumistarpeisiin.

2. Hankkeen tulokset

Hankkeen lopputuotoksena syntyi ”Selvitys ikääntyneiden asumisesta Taipalsaarella” (Loppuraportin liitteenä).

Selvitystyössä on esitelty ikääntyneiden asumisratkaisut hankkeen taustaa ja lähtötilanne, ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma 2020-2022, yleistä ikääntyneiden asumisesta ja hankkeen toimenpiteet. Hankkeen alkaessa selvitettiin mm. ikärakenne ja väestöennuste, ikääntyneiden asumisen nykytila, palvelut, kaavoituksen nykytila, asuntopoliittisen ohjelman, kuntastrategian ja maapoliittisen ohjelman linjaukset, tehdyt kyselyt sekä kohtaamispaikka Luodon ja asukasneuvonnan toimintaa.

Hankkeen toimenpiteinä:

1 Toteutettiin asumisen kysely 55 vuotta täyttäneille kuntalaisille

2 Selvitetään asumisosauskuntamallia

3 Ohjattiin opiskelijoita yhteisöllisen asumisen selvitystyössä Taipalsaaren vanhassa sairaalassa (Taipolis)

- 4 Selvitettiin pitkäaikaisen perhehoidon käynnistämisen mahdollisuudet Taipalsaaren vanhassa sairaalassa
- 5 Hankittiin ostopalveluna Taipalsaaren vanhan sairaalan kuntotutkimus
- 6 Tehtiin asumisen kysely päättäjille (asumisen ennakointi ja varautuminen)
- 7 Tehtiin asumisen kysely Taipalsaaren vanhus- ja vammaisneuvostolle (asumisen ennakointi ja varautuminen)
- 8 Hankittiin ostopalveluna Kirjolohentie 8 (KOY Taipalsaaren vuokra-asunnot) esteettömyyskartoitus myöhempää hissiavustuksen hakemista varten
- 9 Hankittiin ostopalveluna Taipalsaaren vanhustentaloyhdistyksen vanhempien rivitalojen kuntotutkimus
- 10 Myötävaikutettiin Yhdistyksen omistaman vuokrarivitalo Myllyrinteen toiminnanmuutos ohjattuun senioriasumiseen
- 11 Tehtiin palveluliikenteen kysely
- 12 Hankittiin ostopalveluna esteettömyyskartoitukset kirkonkylän kohteisiin

Toimenpiteissä määriteltiin niiden tavoitteet, kuvattiin toteuttaminen ja mietittiin miten tuloksia voidaan hyödyntää nyt ja tulevaisuudessa ikääntyneiden asumisen kehittämiseksi kunnassa. Samalla kartoitettiin asumisen suurimmat haasteet. Näiden perusteella määriteltiin seuraavat konkreettiset toimenpide-ehdotukset asumisen kehittämiseen:

1. Päivitetään Taipalsaaren asuntopoliittinen ohjelma

Kunnassa tulee olla yhteinen näkemys ikääntyvien asumiseen liittyvissä kysymyksissä. Hyödynnetään hankkeessa tehtyä selvitystyötä ja toimenpiteitä strategisten linjauksien tekemiseen. Asuntopoliittinen ohjelma sisältää asumisen toimenpidesuosituksen tulevaisuuteen.

2. Suunnitellaan ja luodaan kuntaan lisää välimuotoista asumista

Myllyrinteen toiminnan muutos hankkeen aikana ohjattuun senioriasumiseen on oikea suunta lisätä asumisen vaihtoehtoja. Asuminen, jossa mukana on aktivoivaa toimintaa, on saanut hyvää palautetta asukkailta, omaisilta ja kotihoidolta. Asumisen kyselyssä tuli toive lisätä välimuotoisia asumisen ratkaisuja kunnassa.

Ikääntyneet eivät halua muuttaa pois omasta kunnasta sen takia, ettei heille soveltuvia asuntoja ole tarjolla. Kirjolohentie 8, jossa tehtiin esteettömyyskartoitus ja Taipalsaaren vanhan sairaala, jonne opiskelijat suunnittelivat yhteisasumista (aik. yhteisöllistä asumista) kannattaa ottaa huomioon välimuotoisen asumisen lisäämiseksi korjausrakentamisen keinoin.

Lisäksi tulee muistaa Palvelutalo Taipale. Yksikössä tarjotaan tällä hetkellä 30 paikkaa ympärivuorokautista palveluasumista. Kiinteistön 15 huoneessa on valmiudet keittiöille, joten kevyempien asumisratkaisujen kehittäminen voisi olla mahdollista. Tosin ympärivuorokautisen hoivan tarve tuskin lähivuosina vähenee.

Uudisrakentamisen osalta esille on nostettu kaksi mahdollisuutta – vanhustentaloyhdistyksen rivitalot korvaava uudisrakentaminen tai Saimaanharjun senioriasumisen kohde (Kuhatie 2 tai 8). Kumpikaan ei korvaa yhdistyksen nykyisin tarjoamaa edullista asumista.

Asumisosuuskuntamallia kohtaan on osoitettu kiinnostusta. Tämä vaatii lisäselvitystä.

Asumista kehitettäessä on otettava huomioon se, että tarjolla on myös edullisia vuokra-asuntoja pienituloisille ikäihmisille. Tällöin uudisrakentamisen osalta ARA rahoitus voisi olla paras vaihtoehto. Myös nykyisten KOY Taipalsaaren vuokra-asunnot Oy asuntojen muuttamista seniorivuokrataloiksi tulee selvittää.

Avainkysymyksenä on: millaista asumista tarvitaan lisää ja kenelle?

3. Varmistetaan ikääntyneiden asumisen olosuhteet – lisätään ympäristön esteettömyyttä ja ikäystävällisyyttä

Tavoitteena on ikääntyneiden kotona asuminen mahdollisimman pitkään. Kotona asumista tuetaan esteettömällä ympäristöllä, kodin muutostöillä ja tarvittavilla apuvälineillä. Julkiset tilat ovat esteettömiä. Ulkona liikkuminen on turvallista. Tieto keneen ottaa yhteyttä kun tarvitsee apua. Kotiin on saatavilla palveluja – kenenkään ei tarvitse muuttaa omasta kodistaan sen takia, ettei pysty tekemään lumitöitä. Hyödynnetään tehtyjä kirkonkylän alueen esteettömyyskartoituksia ja tehdään niitä myös muualla kunnassa. Kunta tiedottaa asumisen ennakoinnin ja

varautumisen tärkeydestä ja kehottaa asumisen muutostöiden tekemiseen myös ennen muutostöiden tarvetta. Asukasneuvoja kannustaa myös tähän.

Ikäystävällisyys tehdään näkyväksi myös kaavoituksessa ja rakentamisessa. Tehdään ennen päätöksentekoa ennakoarviointia päätösten mahdollisista vaikutuksista ikääntyneisiin kuntalaisiin.

4. Selvitetään Taipalsaaren vanhustentaloyhdistyksen rooli tulevaisuudessa vuokra-asumisen tuottajana

Yhdistyksen rooli edullisen vuokra-asumisen tuottajana on kunnassa merkittävä. Yhdistyksen vanhemmat seitsemän rivitaloa vaativat lähitulevaisuudessa suuria remontteja, joita ei ole mahdollista taloudellisesti toteuttaa. Mitä huonompaan kuntoon talot menevät, sen vähemmän niillä on kysyntää. Edullinen vuokra ei houkuta, jos asunto ei ole toimiva ja turvallinen. Rivitaloissa on 33 asuntoa – missä asuvat tulevaisuudessa pienituloiset taipalsaarelaiset? Miten yhdistys tulee toimeen ilman näiden asuntojen vuokratuloja? Voiko kunta tukea yhdistyksen taloutta niin, että ne pystyisivät ylläpitämään ainakin osittain tarvittavia vuokra-asuntoja suurimpien ikääntyneiden ikäluokkien aikana? Käytännössä tämä tarkoittaa rivitaloihin kohdistuvia riittäviä remontteja, ei peruskorjausta.

Riittäväällä käyttöasteella yhdistys voi vuonna 2030 nykyistä huomattavasti paremmassa taloudellisessa tilanteessa (pitkäaikaisia lainoja on saatu maksettua kokonaan pois), mutta uusien kiinteistöjen rakentaminen ei kannata.

Rakennuskustannukset ovat suuret ja siitä johtuen vuokratasoa jouduttaisiin nostamaan. Näin alkuperäinen idea yhdistyksestä tarjoamassa edullista vuokra-asumista ei toteudu.

5. Tehdään päätös Taipalsaaren vanhan sairaalan tulevaisuudesta

Sairaalaan tulevaisuudessa on nähtävillä ääripään vaihtoehdot – joko se tulee peruskorjata tai purkaa. Molemmat ovat kalliita toteuttaa. Pienimuotoinen kuntotutkimus tuki näkemystä. Opiskelijoiden tekemässä selvityksessä, asumisen kyselyssä ikääntyneille ja Meijän Taipalsaari kyselyssä sairaala nähtiin yhteisasumisen kohteena. Asumisen lisäksi voitaisiin ympäristöä kehittää palvelemaan myös matkailijoita. Sillä on kuntalaisille historiallista arvoa.

Yhteisasuminen (aikaisemmin yhteisöllinen asuminen) osassa rakennusta voisi olla kunnalle myös imagokysymys. Voisiko B-mielisairaalan menneisyyttä hyödyntää majoitustoiminnassa samalla tavoin kun joitakin vankiloita hyödynnetään hotelleina?

Sairaalan tulevaisuuden vaihtoehdot ja niiden kustannukset tulee kartoittaa. Päätös tulee linjata kunnallisessa päätöksenteossa.

6. Lisätään päätöksentekijöiden tietämystä ikääntyneiden asumisesta

Päätäjien mukaan kunta ei ole riittävän hyvin varautunut ikääntyneiden asumistarpeisiin varautumiseen. Suurimpana haasteena koetaan se, että arviot siitä, mitä ikääntyneet tulevaisuudessa asumisestaan toivovat, ovat puutteellisia. Tarvitaan lisää tietoa asumisen ennakoinnista ja varautumisesta.

Tulevaisuuden asumisratkaisuiden linjauksia tehtäessä voidaan hyödyntää selvitystyössä kartoitettua tietoa. Asumisen kysely antaa tietoa ikääntyneiden asumisen nykytilasta ja asumisen toiveista. Ikääntyneet haluavat asua omassa kunnassaan ja omassa kodissaan. Osa haluaa muuttaa parempien palvelujen lähelle Lappeenrantaan. Asumiseen kaivataan lisää vaihtoehtoja esimerkiksi senioriasumista. Ikääntyneet eivät tulevaisuudessa halua asua yksiöissä. Asumisen kyselyjä kannattaa tehdä jatkossakin vuosittain 55 vuotta täyttäneille. Hankkeessa käytetty kysely on hyödynnettävissä myös tulevaisuudessa. Järjestetään iltakoulu valtuutetuille.

7. Otetaan vanhus- ja vammaisneuvosto ja kuntalaiset mukaan ikääntyneiden asumisen kehittämiseen

Neuvosto oli aktiivisena toimijana hankkeen toimenpiteitä toteuttaessa. Halua olla osallisena omien asioiden kehittämiseen riittää. Neuvosto haluaisi tehdä yhteistyötä kunnan kanssa esteettömyys- ja turvallisuuskartoituksissa, ikääntyneiden asumisvaihtoehtojen kehittämisessä, ikääntyneiden asioiden kehittämishankkeissa, yhteistoiminnan ja tiedonkulun edistämässä sekä asumisen ja elinympäristön kehittämisessä. Alueellisessa vanhusneuvostossa tulisi käsitellä säännöllisesti ikääntyneiden asumiseen liittyviä asioita. Voisiko hyvinvointialueen ikäihmisten asumisesta tehdä yhteisen palveluoppaan?

Kuntalaisia tulee kannustaa myös oman asumisensa ennakkointiin. Toimiiko nykyinen koti silloin kun oma toimintakyky heikkenee? Millaisilla asumisen muutostöillä voisi asua omassa kodissa mahdollisimman pitkään? Alueella toimimaa VTKL korjausneuvojaa kannattaa hyödyntää nykyistä enemmän. Lisätään muutoinkin ikääntyviin kohdistuvaa asumisen neuvontaa ja opastusta. Kannustetaan kuntalaisia hyödyntämään asumisen teknologisia ratkaisuja. Myös ikääntyneiden parissa työskentelevien tulee tietää nettipohjaisista asumisen ennakkoinnin työkaluista. Järjestetään asumistapahtuma yhteistyössä kunta, hva ja järjestöt.

8. Varmistetaan palvelujen saatavuus kehittämällä myös palveluliikennettä

Ikääntyneiden asuminen maaseuduilla ja keskustojen ulkopuolella asettaa haasteita palvelurakenteelle. Selvitetään taloudellisin tapa järjestää ikääntyneiden liikkuminen ja palveluiden saanti. Ikääntyneet toivovat, että lähipalveluista kävelymatkan päässä löytyisivät tärkeysjärjestyksessä ruokakauppa, ulkoliikuntapalvelut, apteekki, hyvinvointiasema ja posti. Läheskään aina näin ei ole. Tällöin tulee kehittää erityisesti kotiin vietäviä palveluja ja pääsemistä palvelujen luo. Voidaanko julkista liikennettä kehittää enemmän kuntalaisia palvelevaksi tai hyödyntää koulukuljetusten välistenä aikana ajoneuvoja kutsutakseina? Selvitettävä, onko kutsuliikenteen oltava kunnan sisäisiä, koska esimerkiksi Merenlahdelta on kaksi kertaa lyhempi matka Sammonlahden palveluihin ja useat harrastukset ja palvelut ovat kunnan ulkopuolella.

9. Lisätään asukkaiden toimintakykyä ennaltaehkäisevää toimintaa lisäämällä

Myös ennaltaehkäisevää toimintaa on lisättävä niin paljon kuin resurssit antavat myöten – ikääntyvien määrän kasvaessa ikääntyvien kuntalaisten tulee olla entistä pidempää toimintakykyisiä ja asua omissa kodeissaan. Tämä on kaikkien etu. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen on saatavilla paljon erilaista tukea Etelä-Karjalan hyvinvointialueelta. VTKL korjausneuvontaa kannattaa hyödyntää etupainotteisesti. Kunnan ja yhdistysten liikuntaryhmät toimivat aktiivisesti. Asumisen kyselyssä tuli myös toivetta siitä, että kaikenlainen toiminta myös kylille olisi tervetullutta.

Hyödynnetään Helmi hyvää elämää ikääntyneenä -hankkeessa (Socom Oy)

syntyneitä toimintamalleja:

1. Tehdään konkreettista yhteistyötä ikäihmisten, heidän omaisten ja läheistensä, järjestöjen, seurakunnan ja kunnallisten toimijoiden kanssa yksinäisyyttä ja turvattomuutta kokevien ikäihmisten tavoittamiseksi.
2. Otetaan käyttöön kullekin pilotointialueelle soveltuvia etsivän vanhustyön menetelmiä.
3. Kartoitetaan pilotointialueilla olevat tilat/kohtaamispaikat ja toiminta, joihin ikäihmiset voisivat osallistua. Toteutetaan ikäihmisten toiveiden ja tarpeiden pohjalta uutta yhteisöllistä toimintaa. Tiedotetaan ikäihmisille olemassa olevista kokoontumispaikoista ja toiminnasta sekä ohjataan yksinäisyyttä kokevat ikäihmiset heitä kiinnostavien toimintojen ja harrastusten pariin.
4. Järjestetään vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneille valmennusta pilotointialueilla
5. Sovitaan tavat tehdä yhteistyötä ikäihmisten itsensä, heidän sukulaistensa ja ystäviensä sekä yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin välillä ikäihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

10. Lisätään ikääntyneiden asumisen ennakointia ja varautumista

Kuntien tulee hyödyntää monipuolisesti erilaisia tietolähteitä sekä kartoittaa ikääntyneiden toiveita ja tarpeita huomioiden myös nuoremmat sukupolvet. ARA-asuntokannan korjaaminen esteettömäksi ja ikääntyneille sopivaksi sekä omien kiinteistöjen hyödyntäminen tulee huomioida kehittämisessä. Ikääntyviin kohdistuvaa asumisen neuvontaa ja opastusta tulee lisätä. Kuntien asumisen ennakoinnin ja varautumisen kehittämistä on tuettava pitkäjänteisesti. Valtion tulee jatkaa ARA-asuntokannan kehittämistä ikääntyneille soveltuvaksi. Kuntien ja valtion kannattaa jatkossa hyödyntää eri toimijoiden mahdollisuuksia tukea ja vahvistaa kansalaisten omaa asumisen ennakointia ja varautumista.

3. Esiin nousseet haasteet

Ikääntyvien asumisratkaisut -hankkeessa on noussut esiin tai korostuneet entisestään seuraavat haasteet:

1. Ikääntyneiden määrä ja palvelujen tarve kasvaa

Erityisesti yli 85 -vuotiaiden prosentuaalinen osuus kasvaa merkittävästi. Tällöin myös palvelujen tarve kasvaa. Säännöllistä kotihoitoa on saanut v. 2021 lopussa 18 yli 85 vuotiasta kuntalaista. Vuonna 2040 säännöllistä kotihoitoa tarvitsee 43 yli 85 vuotta täyttäneitä kuntalaista samaa laskukaavaa käyttäen. Palveluja tuottavan henkilöstön riittävyys on entistä suurempi haaste tulevaisuudessa.

	65 v	75 v	85 v
2022	1289	573	137
2030	1498	760	191
2040	1507	914	321
muutos 2022-2030	209	187	54
% muutos 2022-2030	16,21	32,64	39,42
muutos 2030-2040	9	341	130
% muutos 2030-2040	0,6	44,87	40,5
muutos 2022-2040	218	341	184
% muutos 2022-2040	16,9	59,51	134,31

Taulukko 8. Ikäennusteet +65, +75 ja +85 vuotiaat ja % muutokset 2022, 2030 ja 2040.

2. Kunnan kaksi keskustaajamaa

Hallinnollisessa keskuksessa kirkonkylällä on hyvinvointiasema, ikääntyneiden asumispalvelut (palvelukoti Taipale), vanhustentaloyhdistyksen vuokra-asunnot, kirkko, kunnantalo ja pieni M-Market. Saimaanharjulla on kaksi sitä isompaa kauppa, kirjasto, apteekki, asukastila Luoto ja enemmän KOY Taipalsaaren asunnot tarjoamaa vuokra-asumista. Asumisen kyselyssä vastaajista 44% haluaisi mahdollisen senioritalon Saimaanharjulle ja 35% kirkonkylälle.

3. Taipalsaarella yhteinen strateginen näkemys/tahtotila ikääntyneiden tulevaisuuden asumisen kehittämiseen puuttuu

Ikääntyneiden asumisen kehittämiseen ei kiinnitetä riittävästi huomiota. Ikääntyneiden asumisen kehittämistoimenpiteille ei ole osoitettu vastuuhenkilöä. Nykyiset strategiset linjaukset asuntotuotannosta tai kunnan omien resurssien ja tilojen huomioimisessa eivät ole riittäviä suhteessa ikääntyneiden määrään tulevaisuudessa. Tietopohja ikääntyneiden nykyisestä asumisesta ja tulevaisuuden asumisen toiveista on puutteellinen. Ikääntyneet eivät ole itse osallistuneet strategiseen valmisteluun. Asuinympäristöjä ei kehitetä riittävästi ikääntyneiden näkökulmasta. Tätä mieltä ovat kunnanvaltuutetut (tai varavaltuutetut) vastaamassaan kyselyssä, johon vastasi vain kahdeksan päättäjää.

4. Taipalsaarella ei ole riittävästi vaihtoehtoja ikääntyneiden asumiseen

Kunnasta puuttuu sopivia omistus- sekä vuokra-asuntoja ikääntyneille. Välimuotoista asumista on hankkeen aikana käynnistetty yhdistyksen Myllyrinteessä (ohjattu senioriasuminen). Muuten sitä ei ole. Uudisrakentamisen rahoitusmahdollisuudet ovat kapeat. Taipalsaaren vanhustentaloyhdistyksen vanhemmille rivitaloille, joissa on edulliset vuokrat, ei ole helppoa löytää korvaajaa. Lappeenrannan läheisyys palveluineen houkuttaa ikääntyviä muuttamaan sinne siinä vaiheessa, kun oma koti on liian iso tai sen hoitamisesta on liikaa vaivaa. 28 % asumisen kyselyyn vastaajista aikoo muuttaa toiseen kuntaan 10 vuoden sisällä.

5. Ikääntyvien oma varautuminen ei ole tällä hetkellä riittävää

Asumisen kyselyssä 45 % vastaajista kertoi, että he ovat miettineet tulevaisuuden asumistaan vähän tai ei ollenkaan. 36 % vastaajista kertoo, ettei nykyinen asunto sovellu asumiseen siinä vaiheessa, jos oma toimintakyky heikkenee. Ikäihmiset eivät ole varautuneet riittävästi ennakoiden korjauksiin. Asumisen ennakointi ja varautuminen eivät tarkoita sitä, että omasta nykyisestä kodista pitäisi muuttaa pois.

4. Tulosten hyödyntäminen ja vaikutukset

Selvitystyötä ja siinä olleita kehittämisehdotuksia hyödynnetään mm. ikääntyneiden asumisen suunnittelussa, esteettömyyden kehittämisessä, kunnan asuntopoliittista ohjelmaa päivitettäessä, asumisen ennakoinnin ja varautumisen suunnittelussa ja kuntalaisten kuulemisessa.

Ikääntyneiden asumisen kokonaisuutta ja ikääntyneiden asumisratkaisut – hanketta esiteltiin valtuustolle iltakoulussa 21.3.2023. Tavoitteena oli perehdyttää luottamushenkilöt aiheeseen ja saada asuntopoliittisen ohjelman päivitys ikääntyneiden asumisen osalta alkuun. Tärkeänä nähtiin erityisesti tietoisuus ikääntyneiden asumisen nykytilasta ja heidän tulevaisuuden toiveistaan. Lisäksi pohdittiin mm. onko Taipalsaari ikäystävällinen kunta, mitä asioita kunta tekee oikein ikääntyneiden asumisessa ja sen kehittämisessä, mitä pitäisi tehdä toisin ja mitä vaikutuksia päätöksillä tai päätöksien puutteella on kuntalaisiin, kunnan talouteen ja kunnan imagoon.

Ikääntyneiden asumisen kokonaisuuden pohdinnalla haluttiin päätöksiä myös siitä, halutaanko iäkkäät kuntalaiset pitää omassa kunnassa ja ratkaista asumisen ja palvelujen haasteet vai onko ok, että he muuttavat ikääntyessään lähellä sijaitsevaan naapurikuntaan (Lappeenrantaan). Asumisen kyselyyn vastanneista 28% kertoi harkitsevansa sitä 5-10 vuoden sisällä.

Yksi tärkeimmistä asioista on myös Taipalsaaren vanhustentaloyhdistyksen rooli edullisen vuokra-asumisen tarjoajana kunnassa. Missä pienituloisimmat kuntalaiset asuvat, jos yhdistyksen vanhimmat rivitalot kirkonkylän keskustassa poistuvat käytöstä?

Hankkeen avulla haluttiin aktivoida paikallinen vanhus- ja vammaisneuvosto (sekä ikääntyvät kuntalaiset) lisäämään ikääntyneiden asumisen ennakointia ja varautumista sekä asumisen vaihtoehtoja omassa kunnassa. Neuvoston yksi rooli voi myös olla seurata tehdyissä esteettömyyskartoituksissa esitettyjen

toimenpiteiden toteuttamista esteettömyyden lisäämiseksi. Neuvosto voi myös toimia muidenkin selvitystyössä esitettyjen toimenpiteiden edistäjänä.

Toimenpiteiden eteenpäin viemistä pohdittiin yhdessä neuvoston kokouksessa 24.4.2023. Kerralla ei tarvitse tehdä kaikkea. Toimenpiteistä voidaan miettiä palvelumuotoilun keinoin mikä olisi ihannetila/parasta mitä asian suhteen voisi tapahtua ja miten tilanteeseen päästään ja toisaalta mikä olisi pahinta mitä asian suhteen voi tapahtua ja miten siihen tilanteeseen joudutaan. Mitä vaikutuksia ratkaisulla on ikääntyneisiin kuntalaisiin ja keneen se vaikuttaa eniten. Vanhus- ja vammaisneuvostolta toivotaan selvitystyön hyödyntämistä, sitoutumista toimenpiteiden eteenpäinviemiseen ja/tai uusia ratkaisuja ikääntyneiden asumisen kehittämiseen, kirjallisten esitysten tekemistä kunnalliseen päätöksentekoon ja asioiden käsittelyä julkisuudessa.

Tavoitteena on tiivistetysti kuulluksi tuleminen, tehdä neuvoston jäsenistä ikääntyneiden asumisen kehittämisen agentteja kuntaan ja tehdä kunnasta aikaisempaa ikäystävällisempi konkreettisiin tosiasioihin perustuen.

Tärkeä asia on myös ennaltaehkäisevän toiminnan lisääminen kunnassa. Kuntalaiset tulee pitää entistä parempikuntoisina niin fyysisesti kuin henkisestikin nykyistä pidempään yhteistyössä kunnan, kolmannen sektorin ja Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kanssa.

5. Hankeosapuolten ja alihankkijoiden roolit hankkeessa

Hankkeessa toimijoille määriteltiin hankehakemuksessa omat roolinsa.

- Eksote/Etelä-Karjalan hyvinvointialue: Hankkeen hakija ja hallinnoija. Hankkeen vastuuhenkilönä toimi kehitysjohtaja Merja Tepponen. Projektipäällikkö Kirsi Koskelainen vastasi hankkeen suunnitelman, aikataulun ja kustannusarvion mukaisesta toteuttamisesta yhdessä hanketalousasiantuntija Milka Hanskin (20% työpanos) kanssa.

- Taipalsaaren kunta sitoutui tiiviiseen yhteistyöhön hankeidean alulle laittajana sen toimiessa hankkeen pilottikohdealueena. Lisäksi alueen asukasyhdistykset Saimaanharju-Konstun kylätoimikunta ja Taipalsaaren Kirkonkylän kyläyhdistys ry sekä Taipalsaaren Vanhustentaloyhdistys lupautuivat kehittämissyhteistyöhön. Lisäksi hankeyhteistyötä tehtiin vanhusneuvoston kanssa. Vanhustentaloyhdistyksen aktiivinen jäsen toimi viestinviejänä vanhus- ja vammaisneuvostolle, jonka jäsen hän myös oli. Erillistä neuvoston edustusta ei katsottu neuvoston puolelta tarpeelliseksi.

Alihankkijoita hankkeessa ei ollut.

6. Toteutettu hankeviestintä

Projektipäällikkö tutustui saatuihin hankkeen viestintäohjeisiin ja noudatti saatuja ohjeita. Hankkeelle tehtiin viestintäsuunnitelma. Viestintää toteuttivat yhteistyössä hankkeen projektiryhmä (projektipäällikkö, kunnanjohtaja, tekninen johtaja, Taipalsaaren vanhustentaloyhdistyksen toiminnanjohtaja, KOY Taipalsaaren asunnot toimitusjohtaja ja asukasneuvoja). Projektipäällikkö vastasi mm. tiedottamisesta projektiryhmäläisille, ohjausryhmälle, rahoittajalle, vanhus- ja vammaisneuvostolle sekä hankkeen ulkoisesta tiedottamisesta kunnan sivuilla ja tiedotusvälineissä.

Kunnanjohtaja viesti hankkeesta kunnan eri hallinnonalojen toimijoita ja kunnan johtoa. Johtoryhmän kautta tietoa levitetään laajemmin eri hallinnonaloille ja luottamushenkilöille.

Tekninen johtaja ja KOY Taipalsaaren asunnot Oy edustajat viestivät hankkeesta omille sidosryhmilleen.

Taipalsaaren vanhustentaloyhdistyksen toiminnanjohtaja vei yhdistyksen hallitukselle tietoa asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon sekä viesti hankkeen edistymisestä.

Eksoten kehitysjohtaja tiedotti hankkeesta Eksoten johtoryhmää ja tarvittaessa vei Eksoten hallitukselle tietoa asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon.

Kehittämistyössä mukana olevien keskinäisen viestinnän kanavia olivat yhteiset kokoukset ja erilaiset työryhmät. Kokouksista/palavereista laadittavat muistiot toimitettiin osallistujille sekä tarvittaessa sellaisille tahoille, jotka tiedosta hyötyivät tai sitä tarvitsivat. Kaikki projektiryhmäläiset vastasivat omalta osaltaan siitä, että olennaiset asiat tulivat muiden projektiryhmäläisten tietoon.

Avoimen ja kuntalaisen kannalta merkittävän tiedon oikea-aikainen jakaminen ymmärrettävässä muodossa oli keskeinen tekijä - kuntalaisella tuli olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskevien asioiden valmisteluun. Viestinnän tavoitteena oli jakaa ja kerätä tietoa sekä osallistaa kuntalaisia. Konkreettisesti haluttiin kuntalaisten ennakoivan omaa asumistaan tulevaisuudessa, vastaavan toteutettavaan asukaskyselyyn ja käyvän avointa vuoropuhelua tulevaisuuden asumisratkaisuihin ja ikäystävällisyyden kehittämisestä Taipalsaarella.

Tavoitteena oli, että hankkeen päättyessä Taipalsaarella on tehty ikääntyneiden asumista koskevat selvitykset ja suunnitelmat niin Vanhustentaloyhdistyksen, vuokra-asumisen kuin vanhan sairaalarakennuksenkin suhteen. Pitkän aikavälin aikahorisonttina selvityksessä oli kymmenen vuotta. Lisäksi tiedossa on kuntalaisten näkemys asumisen nykytilasta ja toiveista sekä konkreettiset ehdotukset ikäystävällisyyden parantamiseen.

Hankkeesta tiedotettiin kunnan kotisivuilla ja verkkolehdeissä sekä kunnan fb. Hankkeen aloittamisesta, asumisen kyselyistä, esteettömyyskartoitusten tuloksista, tehdystä selvitystyöstä ja hankkeen päättymisestä tehtiin tiedotteet sivuille. Myös useammasta asiasta annettiin juttuvinkki paikallisiin lehtiin, mutta aiheita ei pidetty riittävän kiinnostavina niistä uutisoimiseksi.

Ikääntyneiden kuntalaisten osallistamiseksi hyödynnettiin vanhus- ja vammaisneuvostoa tiedon välittäjänä. Neuvostolle käytiin myös esittelemässä hankkeen selvitystyötä ja suunnittelemassa tulevaa sen huhtikuun kokouksessa.

Liite 1. Hankkeessa syntyneet hyvät käytännöt, toimintatavat tai ratkaisut (2-4 kpl)

Hankkeessa syntyneitä hyviä käytäntöjä olivat:

1. Hankeyhteistyö saman rahoituksen saaneiden hankkeiden kanssa

Hankkeen vetäjät kokoontuivat Eksoten aloitteesta kuukausittain (kesäkuusta 2022) alkaen teamsilla vaihtamaan kuulumisia ja jakamaan tietoa. Tämä koettiin erittäin hyödylliseksi. Monet projektinvetäjät työskentelevät yksin ja tukea työskentelyyn tarvitaan. Tällaisille ryhmille tarvitaan aina keskustelun vetäjä ja kokoonkutsuja.

2. LAB opiskelijoiden ideat

Hankkeeseen saatiin Lahden muotoilu - ja sisustusarkkitehdin opiskelijoita ideoimaan yhteisöllistä asumista Taipalsaaren vanhaan sairaalaan. Myös muiden kuin sote-alan opiskelijoiden hyödyntäminen kannattaa. Työn tulokset olivat loistavia. Hyvä yhteistyö edellyttää aikaa ja kiinnostusta opiskelijoiden ohjaamiseen.

3. Muuntojoustavuus myös toiminnan osalta

Joskus ratkaisut ovat silmien edessä kun niitä osaa vain katsoa. Aina ei tarvitse rakentaa uutta vaan nykyisiä tiloja voidaan hyödyntää uudella tavalla. Yhdistyksen Myllyrinteen toiminnanmuutos toteutui verrattain yksinkertaisesti ja nopeasti. Suurimpana hyötyjänä tästä olivat asukkaat, joiden arkeen tuli iloa ja toimintaa ihan eri tavalla. Toiminnan muutos edellyttää avointa keskustelua kiinteuston omaistajan ja toiminnan järjestäjän välillä.

4. Yritys hyödyntää selvitystyötä

Asioita halutaan saada eteenpäin hankkeen jälkeen. Uusia toimenpiteitä on ehdotettu ja ne halutaan päätöksentekijöiden tietoisuuteen yhteisten ikääntyvien asumiseen liittyvien linjauksien aikaansaamiseksi. Valtuutetuille järjestettiin iltakoulu 21.3.2023. Vanhus- ja vammaisneuvostoa haluttiin kannustaa

toimenpiteisiin palvelumuotoilun keinoin osallistamalla neuvoston kokoukseen 24.4.2023. Neuvoston jäsenet ymmärsivät hankkeen merkityksen ikääntyneiden asumisen kehittämisessä sekä oman roolinsa aktiivisena vaikuttajana kunnan päätöksiä valmisteltaessa.

Liite 2. Kokemuksia hankkeesta

Mikä vaikutti hankkeen onnistumiseen

- projektiryhmän säännölliset kokoontumiset veivät hanketta eteenpäin. Se kokoontui hankkeen aikana 20 kertaa.
- ohjausryhmältä saatu tuki
- vertaisryhmätoiminta
- yhteistyö vanhus- ja vammaisneuvoston kanssa
- riittävän konkreettinen hankesuunnitelma
- tarve selvitystyölle oli todellinen
- ymmärrys hanketyön merkityksestä ikääntyneiden asumisen kehittämisessä

Neuvoksi muille kunnille ikääntyneiden asumisen kehittämisessä

- kartoittakaa asumisen nykytila
- etsikää keinoja, että ikääntyneet tulevat kuulluksi
- kartoittakaa rakennusten kunto, jotta voidaan remontoida/purkaa/rakentaa uutta
- määritellä erilaisten asumisratkaisujen tarve väestöennusteita hyödyntäen ja ikääntyneiden toiveita kuunnellen (kenelle ja mitä)
- hyödyntäkää nykyisiä ratkaisuja
- muuntojoustavuus myös toiminnan osalta
- osallistakaa kuntalaiset suunnitteluun (asumisen kysely)
- osallistakaa vanhus- ja vammaisneuvosto aktiiviseen asumisen kehittäjän rooliin, rohkaissakaa kirjallisten aloitteiden tekemiseen kunnallisessa päätöksenteossa

Toteuttamiseen liittyvät haasteet

- Budjetti oli ylimitoitettu varsinkin henkilöstöbudjetin osalta. Sieltä tehtiin siirtoja ostopalveluihin, joita ei kuitenkaan ehditty toteuttaa. Kilpailutusten sisällöllinen suunnittelu oli myös osittain oman osaamisen ulkopuolella (kuntotutkimukset) ja veivät aikaa kunnalta saadusta avusta huolimatta. Ostopalvelut ylittyivät kuitenkin alkuperäisestä suunnitelmasta, mutta muutosbudjettia niiden suhteen ei saatu hyödynnettyä.
- Myöskään kaikkia mukaan lupautuneita toimijoita ei saatu innostettua mukaan. Hankehaun aikana toimija/toimijat olivat asiasta kovinkin kiinnostuneet, mutta koko hankkeen aikana heistä ei kuulunut mitään.
- Kunnalta löytyy ehkä kiinnostusta, mutta ei juurikaan keinoja ja yhteistyötä ikääntyneiden asumisen kehittämiseen. Taloudelliset resurssit ovat myös tällä hetkellä vähäiset.

24.4.2023 Kirsi Koskelainen

Asiakirja päättyy.